

קול צופיך

מרון הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

שמיני - תש"ס - מאת מרון הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

בשלושים יום אלו מקפידים לחזור על הלכות פסח שהרי "שואלין בהלכות פסח קודם לפסח שלשים יום". (שו"ע תכט, סע' א).
נזהרים בשלשים יום קודם הפסח מלהוליך חמץ לכל מקום בבית, ומשגיחים במיוחד על הילדים בכך. (שו"ע תלו סע' א ועיין שם בב"ח).
היוצא לדרך או למילואים אחרי פורים, בתוך שלושים יום אלו - חייב לבדוק לילה לפני שיוצא עם נר, בלי ברכה. אע"פ שיהזור אחר פסח. אמנם אם אשתו נשארת בבית אינו צריך לבדוק, אלא תבדוק היא בליל י"ד בברכה. וכן יכול להניח שליח שיבדוק במקומו בליל י"ד בברכה. (שו"ע תלד, סע' ד; תלו, סע' א, ב ונו"כ).

וכתב הב"ח שמכיון שצריכים כל השנה לחשוב על בדיקת חמץ - אם האדם עושה כן יסייעו משמים בידו לא להכשל בחמץ ולא ביצר הרע הדומה לחמץ.

למה מברכים על הביעור לא על הבדיקה?

הגמרא במסכת פסחים (י, א) דנה בשאלה איך מברכים על בדיקת חמץ: "אמר רב יהודה: הבדוק צריך שיברך".
הר"ן (בדף ג, עמוד ב מעמודי הריף) מסביר שיש חידוש בדברי רב יהודה כיון שעיקר המצוה היא בשריפת החמץ, והשריפה נעשית רק ביום המחרת, אם כן לכאורה לא היה צריך לברך על הכשר מצוה. אע"פ"כ מברך עליה כיון שהבדיקה היא תחילת השריפה, ולכן מברך בשעת הבדיקה. וכן כתב הרא"ש שם (פסחים פרק א, הלכה י): "דלא תימא אינה כל כך מצוה כיון שאינה אלא לבער את החמץ מן הבית "ומן הראוי שיברך קודם בדיקה "על בדיקת חמץ". ותיקנו לומר "על ביעור חמץ" לפי שאחר הבדיקה מיד הוא מבטל, והיינו ביעור לחמץ שאינו ידוע לו. ומצניע את הידוע לו ואוכל ממנו עד שעה חמישית. ואז מבערו מן הבית. ועל עסק זה נגרה הברכה של בדיקה שהיא תחילת הביעור. ונגמר בשעה חמישית". (עיין כס"מ לרמב"ם פרק יא מהלכות ברכות וקרבן נתנאל על הרא"ש שם ס"ק ט).

מכאן למדו כמה הלכות: א) בליל י"ד אחרי הבדיקה מבטל מיד. ב) צריך לשים את החמץ שרוצה לבערו למחר במקום מסוים. ג) את האוכל שרוצה לאכול למחר בבוקר בזמן המותר - מצניעו במקום מסוים.

"על ביעור" או "לבער"

"מאי מברך? רב פפי אמר משמיה דרבא: (אומר) לבער חמץ. רב פפא אמר משמיה דרבא: על ביעור חמץ. בלבער - כולי עלמא לא פליגי דודאי להבא משמע, כי פליגי - בעל ביעור. מר סבר: מעיקרא משמע, ומר סבר: להבא משמע".

הגמרא מניחה שצריך לברך במשמעות של "להבא" כיון שכל המצוות מברכים עליהם קודם העשייה. (עי' שם בעמוד ב) המילה "לבער" ודאי שהיא על העתיד והיא ברכה טובה. כל השאלה היא על המילים "על ביעור" האם הם טובות לברכה? האם משמעותם היא להבא? מסכת הגמרא: "והלכתא: על ביעור חמץ".

ומסביר רש"י שם כי "על ביעור" משמעותו גם על "להבא". ואומר הרא"ש (סימן י) שאפשר לברך בשני הנוסחים, ומה שאמרה הגמרא "הלכתא" רוצה לומר שעדיף לברך בנוסח זה כיון שמשמע ממנו שהמברך מבין את ההלכה וידוע שגם "על ביעור" משמע להבא. וכן כתב בתוס' (ד"ה והלכתא) שלכאורה לפי זה אפשר לברך בשני הנוסחים: "שאף זה הלשון משמע להבא. או שמא דוקא על ביעור חמץ ויש טעם בברכות ור"י לא מצא טעם לכל הברכות". (במאמר מוסגר נביא מה שכתב הרמב"ם שאם מל את הבן מוהל יברך "על המילה" ואם מל אותו אבי הבן יברך "למול". ואנחנו נוהגים על פי דברי החיד"א ביו"ד סימן רסה ס"ק ז' לברך תמיד "על המילה" כיון שבברכות שקבעו חז"ל יש

השיעור לעילוי נשמת : מרון הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

פרשת השבוע : שמיני

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תש"ס.

בדיקת חמץ - ברכת האילנות

חג הפסח - חג המצות

בתורה נזכר השם "חג המצות" ורק במקום אחד נזכר "זבח חג הפסח" (שמות לד) ומקשה גאון עוזינו ותפארתינו הרה"ג יוסף חיים זצוק"ל בספרו אור"ח ובספר "בן איש חי" מדוע חז"ל קוראים לו "חג הפסח" והרי התורה קוראת לו חג המצות?

קושיה זו מובאת גם בפירושו המשניות (פסחים י) משם האדמו"ר מברדיצ'וב שתירץ שאנו מזכירים חסדי ה' עימנו שפסח על בתי בני ישראל. והקב"ה מזכיר שבח של עם ישראל "זכרתי לך חסד נעורייך" שיצאנו ממצרים בלי צידה לדרך וסמכנו על ה' עיי"ש.

אחד מתירוציו של הרה"ג יוסף חיים הוא שעם ישראל במצרים היו במצב קשה מבחינה גשמית ומבחינה רוחנית, מ"ט שערי טומאה, עובדי עבודה זרה, גוי מקרב גוי. עד שאמר להם ה': משכו ידיכם מעבודה זרה וקחו לכם את קרבן הפסח. (עיין רש"י תרגום יונתן שמות יב, יא ובמכילתא). המשוכה מעבודה זרה החוצה היתה על ידי קרבן פסח. על ידו יצאו משיעבוד רוחני לטהרה גדולה ולגאולה. לכן אנו מדגישים את קרבן הפסח בקריאת החג "חג הפסח".

שלושים יום קודם הפסח

הגמרא במסכת פסחים (ו, א) כותבת: "שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום... שהרי משה עומד בפסח ראשון ומזהיר על הפסח שני". ובגמרא במסכת מגילה (יג, ב) משמע שישאל מתכוננים לפסח כבר ממוצאי פסח שעבר. וכך מופיע בגמרא שכשבא המן לומר לשון הרע על ישראל אומר הוא לאחשורוש:

"ואת דתי המלך אינם עשים - דמפקי לכולא שתא בשה"י פה"י" ומסביר רש"י שם שכל השנה כשבאים לבני ישראל שיבואו לעשות את עבודות המלך הם אומרים "שה"י פה"י". דהיינו "שבת היום. פסח היום". והסביר גאון עוזינו ותפארתינו הבא"ח (בספרו בן יהודע שם) שכך היה הענין. היה בא המן במוצאי פסח ואומר לעם ישראל: בואו לעבוד למלך אחשורוש. היו אומרים לו: אנחנו עושים חבורות חבורות לקצור חיטה לפסח. אחר שלושה שבועות בא המן ואמר: בואו לעבוד למלך. אמרו לו: החיטה שקצרנו נרטבה בגשם מאוחר ואינה ראויה לפסח. אחר כך אמרו לו: החיטה שקצרנו שנית נרטבה במי הנהר. וכך נמשך אייר סיון ותמוז. בא המן בחודש אב וביקש שיעבדו למלך. אמרו לו: אנחנו בוצרים ענבים לצורך יין לפסח. בתשרי אמרו לו אנו קוטפים תמרים לצורך הפסח. בחשוון שהמזג אויר ממוזג בודקים את החיטים מתולעים. בחורף קר ואי אפשר לעבוד. ובאדר טוחנים את החיטים ומנקים את הבית. עיי"ש באורך.

תירוצים אלו אינם רק לדהות את המן הרשע אלא הדרכה לאדם שבמשך כל השנה ישים אל ליבו לזכור את פסח, לא להניח דברי חמץ במקומות שקשה לנקותם אחר כך, ובמיוחד יזהר בכל השנה כולה לא לאכול חמץ כשספר פתוח לפניו שמא יפלו לתוכו פירורים ואחר כך יקשה עליו לנקותם דף דף. ויש מקרה שאדם יוצא מביתו מיד אחרי פסח וחייב לעשות בדיקת חמץ לקראת פסח של שנה הבאה!! - עיין לקמן. במספר דברים יש דין מיוחד לשלושים יום שקודם פסח:

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

שמיני - תש"ס - מאת מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

האם לזרוק להלם בבדיקה לפני ערב פסח?

בערב פסח אנו יודעים שאין חשש בשריפת החמץ ואין זוה איבוד אוכלים או ביונים. וכך כתב הב"ח (בפרשת צו סעיף י) "אחר שגמר אכילתו ביום י"ד ישרוף הוא בכבודו ובעצמו את חמץ הנשאר דמצוה בו יותר משלוחו, אבל אסור לזרוק החמץ ברשות הרבים משום בזיון, וגם יש בזה חילול השם בעיני הגויים". אמנם כיום שאין אנו חיים בנייהם מותר לזרוק את החמץ לאשפה קודם זמן איסור חמץ ובלבד שיהיה באשפה ברשות הרבים, אבל מפני "כבוד הלהם" טוב לעוטפו בניר. ואם החמץ נשאר באשפה אפילו אחרי זמן איסורו, אין צריך לבערו. אך לא ישליכנו בחצרו, ואפילו לא בפח האשפה הפרטי בחצרו. (עיין שו"ע תמה, סע' א; כה"ח שם ס"ק י). מה הדין במי שיוצא לדרך קודם פסח האם ישרוף את החמץ או יזרוק אותו?

רש"י במסכת פסחים כותב ששלושים יום קודם החג חלה על האדם "חובת ביעור". משמע שאין בשריפת החמץ בזמן זה משום "בל תשחית" וכד'. וכן משמע מהגמרא שאומרת כי היוצא תוך ל' יום - חייב לבער. אמנם הרדב"ז (רדב"ח ח"ה תקיז) דייק מלשון הרמב"ם שכתב (פרק ב הלכה יט) שהיוצא קודם הזמן "זקוק לבדוק". ומכאן חידש הרדב"ז שאסור ליוצא קודם הזמן לשרוף את החמץ או לזרוקו באשפה מדין מפסיד אוכלין, אלא ישתמש בו או יתננו לשכנו. ואם לא נעים לו ישים אותו על גדר כדי שיקחנו עני.

מינוי שליח לבדיקת חמץ

ביטול חמץ אינו חייב להיות דווקא כשאדם נמצא ליד חמץ שלו ולכן מי שהתעכב בחו"ל בערב פסח או במילואים או בכל מקום אחר והגיע זמן בדיקת חמץ - יתקשר לאשתו או לבנו שיבדוקו חמץ בבית. גם במצוות "ביעור חמץ" הנשים חייבות. ולכן אם אין האיש בביתו, תבער האשה או הבן את החמץ בבוקר, והבעל יבטל החמץ בכל מקום שהוא נמצא. גם האשה תבטל את החמץ ביום י"ד אחרי הביעור. ותאמר "כל חמץ ושאר שיש ברשותי או ברשות בעלי שראינוהו או שלא ראינוהו שביעורנו אותו או שלא ביעורנו יהא בטל וחשוב כעפר הארץ". והוא הדין לבנו. (כה"ח תמה, ס"ק ב; ועיין כה"ח תלד, ס"ק ה"ן).

אם האשה לא יכולה לבדוק או לשרוף ימנה אדם שליח או שכן שיבדוק במקומו ובשליחותו. כשהשליח מבטל את החמץ יאמר בנוסח זה "כל שאור וחמץ שיש לפלוני שראינו אני או פלוני או שלא ראינו, שביעורנו אותו או שלא ביעורנו, יהא בטל וחשוב כעפר הארץ". ומכל מקום, גם הוא באשר הוא שם בערב פסח בבוקר לפני זמן הביעור, יבטל את החמץ ויאמר: "כל חמץ ושאר שיש לי בבית או בכל מקום אחר, שראיתי או שלא ראיתי שביעורתי או שלא ביעורתי יהא בטל וחשוב כעפר הארץ". (שו"ע תלד, סע' ד). ותהיה האשה חכמה להבין שאם הבעל התעכב ולא הגיע וכנראה אין ביכולתו להתקשר, שתתחיל בדיקת חמץ בעצמה עם ברכה וכד'. אם הבעל יגיע באמצע הבדיקה שלא יכנס חלילה ויתן לה לסיים את הבדיקה או ימשיכנה בעצמו. ויש אומרים שיכול הבעל לברך שוב. (עיין תול"ש כ).

ביטול חמץ לנמצא בחו"ל

הנמצא בחו"ל לא יכול לבטל את החמץ שיש לו בישראל ביום ערב פסח בבוקר באמריקה, כיון שבארץ ישראל כבר ערב פסח בצהרם וחמץ זה כבר אינו ברשותו ועובר עליו "בל יראה ובל ימצא". לכן יבטל את החמץ לפני כן בשעה בישראל מבטלים אותו. וכן להפך במוצאי החג אם מוכר את חמצו בישראל ויוצא לאמריקה צריך להזהר שהרב כשקונה את החמץ מהגוי לא יקנה בשבילו חמץ והוא עדיין בתוך הפסח, שהפסח יוצא באמריקה מספר שעות אחרי שיוצא בישראל. (עיין בהודו יוסף סימן נ"א ותשובות עונג יו"ט ועוד אחרונים).

טעמים נסתרים כמו שהביא התוס' לעיל והזכיר את דברי הזוהר בלק קצו שבברכת מילה יש רמז "מל-יה". ואם נאמר "למול" אין לך רמז זה. ולכן אין משנים ממשטע שטבעו חכמים בברכות כי יש להם בזה טעמים כמוסים ובפרט על פי הקבלה. ועיין שם ברא"ש ובר"ן על מה מברכים "על" - על נטילת לולב ומה מברכים "ל" להניח תפילין וכד' וכן ברמב"ם ברכות פ"א עד הסוף שם והמפרשים עליו).

האם לברך בבדיקה לפני ערב פסח

אם משהו נוסע לפני פסח מביתו האם יברך? ראינו לעיל שהיוצא אחרי פורים אע"פ שנוסע לכמה חודשים צריך לבדוק ביתו בלילה לפני הנסיעה. כמו כן מי שיוצא מביתו אפילו במוצאי פסח או בראש השנה וחושב לחזור ממש לפני הפסח או בפסח עצמו - בודק בלילה לפני הנסיעה האם מברך על בדיקה זו? דבר זה תלוי בשאלה מה משמעות הברכה "על ביעור חמץ" אם משמעותה התחלת הביעור של יום מחר, הרי הבודק לפני ערב פסח אינו מבער את החמץ שמוצא אלא אוכלו או לוקחו יחד עימו. ואם כן אין עליו לברך "על הביעור" שאינו. הרא"ש דלעיל אמר שהבדיקה היא חלק מהביעור. "לפי שאחר הבדיקה מיד הוא מבטל וזהו ביטול חמץ, ומצניע את החמץ הידוע לו. ועל עסק זה נגררה הברכה של הבדיקה שתהיה תחילת הביעור". (הרא"ש פרק א, סימן י). לדבריו שינוי מקומו של החמץ והנחתו בפניה מיוחדת - זה נקרא "ביעור חמץ". והרי היוצא לדרך אינו עושה כן?

הריטב"א (בפסחים ז, א) אומר שיברך כיון שסברתו שהבדיקה היא חלק מהביעור. וכן פסק הפרי חדש שאפילו יוצא מראש השנה אם דעתו לחזור קודם הפסח - צריך לבדוק בברכה ואח"כ לצאת דחיישינן שמה יחזור ערב פסח בין השמשות ולא יהיה לו פנאי לבער. ובשולחן ערוך (סימן תלו סעיף א) "המפרש מיבשה לים או יוצא בשיירא, ואינו מניח בביתו מי שיבדוק תוך שלשים יום, - זקוק לבדוק". והעיר הרמ"א בשם הכל בו: "ולא יברך אז על ביעור חמץ". וסברתו היא כדלעיל שהרי אינו שורף את החמץ למחרת ולכן אין כאן ביעור חמץ. וכ"כ הגאון שלא יברך כיון שחכמים תקנו "על ביעור" רק כשמבער מיד בהצנעה וכד' ובמקרה שבדוק הרבה זמן קודם ואוכל מחר חמץ אין יברך על ביעור חמץ?

הב"ח (בסימן תלה) חולק על הרמ"א וסובר כדעת הריטב"א והפ"ח לברך על הבדיקה אם עושה אותה תוך ל' יום. למעשה הבודק קודם ליל י"ד - יבדוק בלי ברכה כיון שהברכות נתקנו רק לבדוק בליל י"ד.

האם לבטל חמץ בבדיקה לפני ערב פסח

יש מחלוקת בין הט"ז בס"ק יב לבין המג"א. שלדעת הט"ז היוצא מן הבית לפני פסח בודק אבל לא מבטל כיון שאחר כך הוא משתמש בחמץ עוד הרבה זמן. לדעת המג"א שם ס"ק א אחר הבדיקה הוא מבטל שמה ישכח ולא יבטל בערב פסח. וכן פסק המשנ"ב (ס"ק ג). והכה"ח מסתפק בענין. סברת הגאון מסופקת כיון שכתב (תלד, ס"ק ב) "לפי שמיד הוא מבטל ומצניע את הידוע לו עד שעה חמישית ואז מבערו. ועל עסק זה נתקנה הברכה. משא"כ כאן שאין מבטל וגם עדיין משתמש בחמץ" הרי שבביל י"ד הוא "מבטל ומצניע".

והיוצא לדרך "שאינו מבטל". והרי בס"ק ד' הוא פוסק כמג"א שצריך לבטל בעת שבדוק לפני ליל י"ד? וצ"ע. (ומה שהגיה המשנ"ב בשה"צ גם צ"ע). ואם יצא לפני פסח ולא בדק ואין לו אפשרות למנות שליח שיבדוק במקומו - חייב לבטל במקום שנמצא. ולא יברך בערב פסח על ביטול זה כי עיקר הביטול הוא בלב ולא מברכים על מצוה שבלב. - (עיי"ש בס"ע ב' עיין למג"א שם ס"ק יב ג).

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

שמני - תש"ס - מאת מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

שבבגדים שלו ושל הילדים, שלפעמים שמים בהם עוגות וממתקים. (שו"ע תלג סג ג.) ולא יקוץ בבדיקתו כי לפום צערא אגרא. (בא"ח צ ג.)

היה רס"ר אחד שכל החיילים והקצינים היו פוחדים ממנו והיה מתפלל עימנו. פעם שאלתי אותו מפני מה כולם מפחדים ממנו? ואמר לי שכשהוא בודק אם אוהל מסודר כמו שצריך - הוא בודק לפרטי פרטים עד הפריט האחרון. ואם משהו לא בסדר הוא גוער בהם בחזוקה. ואפילו קצינים צריכים לשמוע בקולו. אמנם אין הוא יכול לבדוק כך כל אוהל ואוהל אך כולם שומעים את הגערות שלו באוהל הסודר וכולם מפחדים ממנו. בבדיקת חמץ אי אפשר לעשות כך. אי אפשר לבדוק רק דוגמא. צריך לבדוק כל חדר וחדר ביסודיות.

בדיקת חמץ בשטיחים

יש לשים לב בבית שמצוים בו שטיחים לתקלה שעלולה להיות והיא שבין שערות השטיח לפעמים מצוים פרורי לחם או דיסא או מרק חמץ ששואב אבק לא יכול לשאוב אותם. ועל פרוורים אלו יכולה ליפול קציצה או פלח תפוז וידבק בהם החמץ. ועל כן יש לנקות את השטיחים בערב פסח, ניקוי יסודי, וכן לדעת שאם נופל אוכל על השטיח - יש לקלפו או לרוחצו. ויש נשים שמקפידות כן על כל דבר שנופל לרצפה וטוב הן עושות. לעומת זאת יש נשים מקפידות שהבעלים לא יכנסו לביתם בערב פסח עם נעלים מהרחוב שמא יביאו חמץ ברגליהם. ואין להקפיד בזה. אולם אם הבעל מסכים או שבאמת דרך בנעליו במקום במקום שיש בצק וכד' - יש לחשוש. וישר כותן של הנשים. אך בפסח עצמו אין זה כבוד שאדם יחלוץ נעליו בפתח הבית וילך עם נעלי בית בביתו. שמא אינו נעים לו או לאורחיו. ובכל מקרה לא יעשו מחלוקת עבור זה וכיוצא בו.

שפיכת רותחין על רצפה

אין חובה לרחוץ את כותלי הבית או כותלי הנוחיות ואשה העושה כן ורוחצת ומשפשת - תבוא עליה ברכה. אבל את הקירות שליד הכיור או ליד הכיריים - חייבות לרחוץ ולשפשף יפה כיון שנדבק בהם חמץ. וטוב לעשות כן במים חמים. (עיין שו"ע תמב, ס"ע ו.) פעם לימדתי בשיעור כי אם נופלת קציצה בשרית או חמץ על השיש וכד' טוב לשפוך עליו רותחין כדי שבפסח אם יפול עליו שנית משהו שלא יהיה חמץ.

הבעל בא וסיפר לאשתו והיא נזעקה ואמרה שלמדה מאימה שאסור לשפוך מים רותחים על הרצפה. ואם שופך יאמר "אחי ורעי השדים אל תקפידו עלי". בא אלי ואמרתי לו שזה נכון בחו"ל, אבל בארץ ישראל אין שדים. ואין לחשוש מהשדים במיוחד כשעושים מצוה. ומעיקר הדין אין לחשוש בזה.

ביטול חמץ בשפה שמבינים

אחר הבדיקה יבטל את החמץ מיד. ועיקר הביטול הוא בלב, שיגמור בלבו שכל חמץ שברשותו הרי הוא כאילו אינו, ואינו חשוב כלום, והרי הוא כמו עפר וכדבר שאין בו צורך כלל. ותקנו חכמים שיוציא דברים אלו גם בפיו ויאמר "כל חמירא" וכו'. ומי שאינו יודע פירוש, יאמר בלשון שהוא מבין. "כל חמץ ושאר הנמצא ברשותי שלא ראיתו ושלא ביערתיו יהא בטל וחשוב כעפר הארץ". (עיין רמב"ם פרק ב, הלכה א ושו"ע תלד, ס"ב.)

ויש לשים לב שביטול חמץ אינו תפילה אלא הסכמה שבלב ולכן צריך להבין מהו אומר. אם אינו מבין את הדברים בארמית ואינו יודע מהו "חמירא" יאמר "חמץ ושאר" כדי שיבין שהוא מבטל אותם ואינם חשובים בעיניו יותר כלל. בדיעבד אם אדם אמר את הביטול בלשון ארמית ואינו מבין אותה אך יודע שמשמעוהו ביטול חמץ - יצא ידי חובת ביטול. (עיין כה"ח שם ס"ק לג ומשנ"ב ס"ק ט.) ודבר זה חשוב במיוחד לאלה העוסקים עם עולים חדשים מאתיופיה וארצות אחרות שמקריבים אותם ליהדות שיתרגמו להם את הנוסח לשפה שמבינים באותיות שמבינים ובמשמעות שבינינו מה הם אומרים.

בדיקה למי שלא בדק בערב פסח

מצוה זו של בדיקת חמץ חשובה היא מאוד ויצה"ר מסדר לו לאדם הרבה הפרעות בליל בדיקת חמץ. הפרעות לבעל והפרעות לאשה, וכדי להמנע מהם צריך להתכונן היטב לא להיות עייפים או רעבים או ממהרים וכד' כדי לעשות את הבידיקה ביסודיות ובצורה טובה.

שכח ולא בדק בתחילת הלילה - יכול לבדוק במשך כל הלילה. לא בדק בלילה - יבדוק ביום י"ד. גם קודם בדיקה זו לא יאכל, וגם על בדיקה זו מברך. וגם בבדיקה זו בודק לאור הנר.

לא בדק קודם הפסח - יבדוק בחול המועד פסח עם נר. על בדיקה לאחר ביטול חמץ יש ספק אם יברך או לא כדלקמן, על כן לא יברך. ובמקרה זה לא צריך לחכות ללילה כמו הבדוקים קודם הפסח, כדי שלא להשאיר חמץ בתוך ביתו אפילו לא רגע אחד, ובמיוחד לא בערב שבת, שלא להשאיר חמץ עד מוצאי שבת. לא בדק בפסח - בודק אחר הפסח, ולא מברך על בדיקה זו. כיון שהיא קנס שקנסוהו חז"ל על שלא בדק קודם הפסח שלא יאכל חמץ שעבר עליו הפסח (ב"י תלה). ואע"פ שכולם אוכלים לחם וגם הוא, יבדוק את החמץ כדי שלא יאכל בטעות חמץ שעבר עליו הפסח. (עיין פסחים י, ב; רמב"ם חו"מ פרק ג, הלכה ה-ו. שו"ע תלה.)

ברכה לבדוק בתוך הפסח

הרמב"ם כתב שרק הבדוק אחרי החג - לא מברך, והסביר הב"י דבריו כדלעיל שאין מברכים על הקנס. אך על הבדיקה בתוך החג לדבריו - יש לברך. המג"א בסימן תמו פסק לברך אך בסימן תלה כתב המג"א דבריו בספק אם לברך או לא. למעשה פסקו שו"ע הרב (ס"ק ב) והמשנה ברורה (ס"ק ה) - שיברך. הט"ו (בס"ק ב) כתב שאע"פ שחכמים חייבוהו לבדוק ועל מצוות חכמים - מברכים, כאן לא יברך כיון שהוא כבר ביטל את החמץ וכבר איננו שלו. ואפילו אם אחד הילדים הקטנים מצא בחול המועד בסקויט והביאו הביתה ואותו לא ביטל אדם ולא אמר "כל חמירא" - אפילו הכי לא יברך. החיד"א בברכי יוסף (תלה ג) שבדרך כלל פוסקים כמותו בברכות. הביא את דברי המגן אברהם שמתפקד בדבר בסימן תלה ובסימן תמו פסק בפשיטות שיברך ולבסוף הביא סברת הדבר משה שלא יברך. כל המחלוקת היא רק כאשר ביטל בערב פסח. אבל אם שכח או נאנס ולא בדק וגם לא ביטל את החמץ - כולם מודים שבדוק עם ברכה גם בתוך חג הפסח. (עיין כה"ח תלה ס"ק יב.)

ניקוי סירים - אחר הפסח!

כאן יש להעיר כי יש חיוב בדרך כלל לנקות את הסירים שלא משתמשים בהם בפסח, אע"פ שלא מכשירים אותם וטעם הדבר הוא כי אם יש חמץ שמשמש בדוק בסירים אין מועיל לו ביטול. כמו כן אין מועילה לו "מכירה לגוי" שהרי מי הוא זה הגוי שיקנה חמץ כזה שדבוק בכלים שאין בו אלא טירחה בלבד. כמו כן אי אפשר למכור את הכלים עצמם לגוי - כיון שאחר הפסח יצטרכו טבילה. על כן יש לנקותם מחמץ שבעין קודם הפסח ואי אפשר לשומרם עם הליכוד חמץ שעליהם. אמנם אין צורך להכשיר את הכלים מחמת הבלוע בהם - כיון שעל חמץ הבלוע אין דין חמץ שעבר עליו הפסח. אשה שלא ניקתה אותם קודם הפסח - צריכה לנקותם אחר הפסח מחמץ שעליהם כיון שהוא חמץ שעבר עליו הפסח. (עיין סימן תנא, ס"ע א והחוננים עליו.)

איך בודקים חמץ?

צריך לבדוק את כל החדרים שיש לחוש שמא הכניסו בהם חמץ, אפילו המרתפים והעליות החנויות והמכונית. כמו כן צריכים לבדוק את כל הארונות והמקרים שמחזיקים בהם חמץ. ויבדוק גם תיקי ילדים גברים ונשים מחמץ, וגם הכיסים

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

שמני - תש"ס - מאת מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

שהם בתוך שלוש שנים לנטיעתם. (הגדת אורח חיים עמ' ז סע' יב בשם שו"ת רב פעלים ג, או"ח סי' ט).

מחויץ לעיר?

טוב ורצוי לברך ברכה זו מחויץ לעיר, כדברי הגמרא, "היוצא בימי ניסן ורואה אילנות מלבלבים" גם הרמב"ם כתב בהלכות ברכות (פרק י, הלכה יג): "היוצא לשדות או לגנות ביומי ניסן וראה אילנות פורחות וניצנים עולים מברך ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ונאות כדי ליהנות בהן בני אדם".

על כן כתב רבי חיים פלאגי בספרו "לב חיים" (ח"ב) שיש לברך הברכה מחויץ לעיר דוקא. ובשעת הדחק אפשר לברך גם בעיר ויש חולקים. אמנם רבינו ירוחם כתב שאפשר לברך על האילנות אפילו בתוך העיר "בגן שלהם". ומה שכתבה הגמרא "היוצא" - דיברה היא בהווה שבדרך כלל האילנות המלבלבים הם מחויץ לעיר. על כן כתב מה"ח (רכו ס"ק ג) שאפילו יש לו אילן בחצרו - יברך עליו. (ועיין הגדת אורח חיים עמ' ז סע' ח). רק לכתחילה יצא מחויץ לעיר, אמנם תלמיד חכם השוקד על לימודו, לא יאבד זמנו עבור יציאה מהעיר. וכן מי שהיציאה קשה לו.

אילן שבתוך הבית

היום יש אנשים שיש להם עץ בתוך הבית בתוך עציצים, ואפילו עצי פרי עם פרחים, האם יכול לברך ברכת האילנות בתוך הבית? לכאורה לא. כיון שגם על עצים שבחצרו יש מחלוקת אם יברך ופסקנו כדלעיל שמותר. ובמיוחד שעצים שבתוך הבית אינם נחשבים כמו עץ לכל דבר וענין. כי בגינה אדם חייב בכל הדינים בערלה ובמעשר וכד'. אבל בבית אם זרע חיטה למצה שמורה כתוב בפוסקים שלא יצא ידי חובה ומה שמברכים "המוציא" ו"ברכת המזון" והפרשת מעשרות הכל מדרבנן כיון שזה עציץ שאינו נקוב. (עיין ברכות מז, ב). על כן אין לברך עליהם ברכת האילנות. וכן משמע מדברי רבינו ירוחם שכתב "הרואה אילנות בגן שלהם" משמע שעל אילנות שבבית - לא יברך.

תשובה לשואלים

אלה: האם מותר לאפות לפסח עוגה ממנה עוגה - מותר. קמח קמח תפוחי אדמה

שעושים ממנו עוגה - מותר. ומספרים על אשתו של הרב פלאגי שטיגנה דג בקמח מתפוחי אדמה. והשכנה ראתה אותה ועשתה גם כן עם קמח חיטה. בא בעלה וכעס עליה, וסיפרה לו שכך עושה אשת הרב. וסיפר הדברים לרב וגזר הרב על אשתו שלא תעשה כן כיון שיוצא מכך מכשולות. ואע"פ שלא התקבלה גזירה זו, צריך להזהר מכל דבר העלול לגרם מכשול וטעות. ובדרך כלל המחיר היקר של מוצרים אלו מונע מכשול ומדבר בעד עצמו.

יש להמנע משימוש בקמח חיטה רגיל הנקרא "קמח למצה" כיון שאם נכנס בתוכו מעט מן המעט של מים הריהו מחמיץ במהרה. ומי יודע אם בחלב לא הוכנס מים. ואע"פ שבדרך כלל רק מסירים מהחלב את השומן ולא מוסיפים לו מים, אעפ"כ אין על כך השגחה מיוחדת ויש בכך חשש חמץ.

ובכלל לדעת הרמ"א אין להתיר מצה עשירה. ולדעת רש"י זה חמץ נוקשה. וצריך להזהר בזה. ובפרט שכל מה שהתירו הוא רק אם עושה בעצמו בביתו, מה שאין כן אם עושים כן במפעל המיצר כמויות גדולות שאין לסמוך על זה וכל שכן אם מניחים בזה יין או מיץ ענבים שבדרך כלל חייבים המפעלים המייצרים יין להניח בתוכו חומר חימי שלא יתסוס ולשמרו. שאולי זה מחמיץ.

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!

שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org

הפקר או לא?

הנוסח הספרדי לא לומר "הפקר" כדברי השו"ע כתוב "ליבטיל ולהוי כעפרא דארעא". וכן הוא לסברת הפר"ח ולסברות שהביא הגהות מימוניות (פ"ג ס"ק ח) וכן משמע מהרמב"ם (פ"ב הלכה ב) משמע שאין לומר "הפקר" (וכה"ח שם ס"ק כו כו כח כט)

בהגהות מימוניות הנ"ל מובאת סברא שיאמר "ליבטיל ולהוי הפקר כעפרא דארעא" וכן סובר הב"ח ומשנ"ב (ס"ק ח) ועל כן כל אחד יעשה כמנהגו.

ברכת האילנות - בימי ניסן

הגמרא במסכת ברכות אומרת (ברכות מג, ב) כי מי שיוצא בימי ניסן ורואה אילנות מלבלבין מברך ברכת האילנות. ואין מברכים ברכה זו אלא פעם אחת בשנה. (שו"ע רכו, סע' א) ויש שואלים האם רק בימי ניסן מברכים או בכל התקופה. ומה יעשו אנשים הגרים בחו"ל שאצלם הפריחה היא בחודש אייר או סיון, האם הפסידו את ברכת האילנות?

החיד"א בברכי יוסף פסק לעומתו כי רק בחודש ניסן אפשר לברך ברכה זו כלשון הגמרא. ואע"פ שיש הוכחה מהגמרא בר"ה (י"א, א) שגם אייר נקרא זמן של לבלוב. עם כל זה אין לדעתו לברך בחודש אייר בגלל ספק ברכות. ובמיוחד שעל פי הוזהר הקדוש יש בברכה זו עליו גדול לנשמות הצורות והן מתקנות על ידי ברכה זו ורק בחודש ניסן. על כן כתב בספרו "מורה באצבע" (קצח קצט) "מאוד יתעצם כוונתו בברכה זו שהיא לתיקון הנשמות שהם מגולגלות בעצי השדה ובעשבים בזה"ו ויבקש עליהם רחמים" והברכה המיוחדת והחשובה הזו נאמר "ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'" וסמך ליה "ויתן לך האלוקים מטל השמים ומשמני הארץ וכו'" (כה"ח שם ס"ק ו). וכן כתב בשדי חמד (ברכות ב, א) כי אילו לא אמר החיד"א שאסור לברך אחרי ניסן - היינו מתירים אחרי כן, אך אי אפשר לחלוק עליו. וכן בהגדת אור"ח למרת הב"ח (עמוד ז) כתב לברך בחודש ניסן דוקא, עבר ניסן, יברך בלי שם ומלכות. בספר משפטי עוזיאל ח"א ו' כתב כי באדר אי אפשר לברך אבל באייר אפשר. (ועיין יין הטוב מג).

המשנה ברורה (רכו, ס"ק א) - כתב כי בכל התקופה אפשר לברך ברכת האילנות וימי ניסן אינם חודש ניסן דוקא. ואני מסופק אם המשנה ברורה היה פוסק גם בארץ ישראל לברך אחרי ניסן כיון שרק בחו"ל מחוסר ברירה ברכו כשהאילנות ליבלבו באייר או לפני כן, אבל בארץ ישראל - יברכו בזמנה ולא יכנסו לספק ברכות.

למעשה אין לאדם להכנס לספק ברכות ויברך מיד בר"ח ניסן כי זריזין מקדימים למצוות ויש מברכים אותה בחול המועד ברוב עם ובבגדים נאים. אך עדיף בר"ח ניסן. ואם אינו יכול בימים אלו, יברך כל חודש ניסן. (כה"ח שם ס"ק א). ואם לא ברך בניסן - יברך אחרי ניסן בלי שם ומלכות. (ועיין זוה"ק בלק עמוד קצו הלק"ט ח"ב כח).

וכיום שאילנות מלבלבים כבר לפני ניסן אם בגלל דשנים וכימקלים ואם בגלל ברכת הארץ יש אומרים שאם רואה אילן מלבלב יעצום עינים כדי לא להכנס לספק ברכות. ולמעשה לא יעצום ולא יברך אלא רק בניסן. כדי לא להכנס למחלוקת.

סוג האילנות

צריך לברך לכל הפחות על שני אילנות מאכל שיש בהם פרחים פורחים. ואפילו שני האילנות מסוג אחד, ולכתחילה ראוי להדר ולברך על שני אילנות מאכל משני סוגים. (הגדת אור"ח ז, סע' ט. כה"ח רכו, ס"ק ב). אין לברך על אילנות שידוע לו שהם מורכבים. (הגדת אורח חיים עמ' ז סע' יב בשם שו"ת רב פעלים ב, או"ח סי' לו. כה"ח רכו ס"ק יא). אך מותר לברך ברכת האילנות על אילנות

